

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

Name: _____

Scenario: Like any normal kid, you are super excited for the first day of school. It's not that you are sick of all the freedom of summer and crave the wholesome environment of DRS, but just that you want to see your friends and show them pictures of your awesome summer. You look forward to live tweeting @Leboshiur14-15© and some of your other exciting classes. You can't wait to take selfies with the security guards and to take videos on your phone of Rabbi Willig doing the ice bucket challenge (you are even prepared to explain the entire "lomdus" of it to him). You are even mildly interested in seeing what the school does next with technology, perhaps using your phone to respond to questions on the smartboard. And then you attend orientation... Your parents didn't tell you about the email because they were afraid of how you would react... The school is changing the cell phone policy and it isn't going to be pretty. Everybody has to keep their cell phones in their lockers all day except for lunch time. How could this be?!?! Does the school want all of us to become Rabbi Klapholtz?!?! What are you going to do without your ESPN alerts every five seconds, telling you such vital information such as "Michael Sam signs on to Dallas practice squad"? How are you supposed to get through the day without knowing what the third string cornerback for the San Diego Chargers thinks about Jim Irsay's suspension? Also, is it even possible to breathe and live without a cell phone for so many hours? Has it ever been done? You heard that it was done in Morasha this summer, but they had girls there so that's different... You are making it through the first day okay. Being in the basement for shiur is a huge help because you know that you wouldn't have reception anyway. At about 2:00 in the afternoon you ask to leave class and go to the bathroom. You stay there for about a half hour. As soon as you leave the bathroom, you are summoned to Rabbi Yudin's office where two of your classmates, Lou and Babe, have just informed him that they saw you in the bathroom playing angry birds for the last half hour. You deny it but are stuck with the testimony of two trustworthy, yet backstabbing, classmates against you...

Analyzing the scenario

1. If an additional two witnesses, Jorge and Mariano, say that they were in the bathroom from 2:00 to 2:30 and that they say that you were not playing on your phone, but were just combing your hair to look good because you had forgotten that you are no longer on your co-ed summer program, should Rabbi Yudin believe them? Should he ever trust Lou, Babe, Jorge or Mariano again?
2. What if Jorge and Mariano don't claim to have seen you, but say that they were at Pickwick from 2:00-2:30 and they say Lou and Babe there the entire time? Would it be any different? Why?
3. Would it be any different if Jorge and Mariano said that while they saw Lou and Babe at Pickwick they also saw you there?

Concepts

1. עדים זוממין.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

2. עדי הכחשה.

3. חקירות.

4. עדות שאי אתה יכול להזימה.

5. חידוש.

6. אין לך בו אלא חידושו.

7. עדים זוממין למפרע הוא נפסל או מכאן ולהבא הוא נפסל.

8. יע"ל קג"ם.

9. בן גרושה וכן חלוצה.

10. כל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

11. כל דפריש מרובא פריש.

12. עד א' נאמן באיסורים.

Outline of the סוגיא.

- I. Basic Background to הזמה.
 - A. דברים פרק יט פסוקים טו-כא – פסוקים
 - B. משנה דף ה. – describes the process of הזמה
 - C. ריטב"א – (אלו הן הלוקין עדים זוממין מסכת) Why the הזמה begins with עדים זוממין
- II. עדים זוממין חידוש הוא
 - A. סנהדרין דף כז עמוד א - רבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל; עד זומם חידוש הוא: מאי - Gemara - חידוש הוא ואילך, but disagrees and we pasken like אב"י! אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך!

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

1. Does אין לך אלא משעת חידושו or does he reject חידוש אביי hold it isn't a?
 - B. Why do we believe the second set?
 1. רמב"ן דברים יט:יח טור ח"מ סימן לח – they are testifying about the first עדים, not about the event – just like testifying that שמעון הרג את שמעון.
 - a. לחם משנה עדות יח:ב – this is not a חידוש, only רבא holds חידוש, but אין לך אביי who says למפרע נפסל.
 2. רמב"ם עדות יח:ג – it is a גזירה כ"כ.
 - a. לחם משנה שם – between רמב"ן and רמב"ם is if the second set claimed the שם were also with them. According to Rambam we can't apply הזמה but according to רמב"ן they are still testifying about the first witnesses.
 - b. כסף משנה שם קובץ – even though we don't pasken like רבא that מכאן ולהבא הוא נפסל, we do pasken that חידוש הוא because even אביי agrees to that. שיעורים ב"ק אות מג – turns out that רבא holds חידוש, but אין לך אביי, but אביי rejects this principle because he says למפרע even though it is a חידוש.
 3. ספר ביצחק יקרא סימן צה בשם רב האי גאון – only become an זומם if he admits it.
 - a. Rambam refers to inability to incriminate oneself as a גזירת הכתוב but also gives a סברא (concern that the guy is suicidal)
 - b. Two proofs that a person can play a role in his own punishment
 - c. R' Akiva Nebenzahl – the expression עמנו הייתם implies that they are talking to the other עדים and not directly to the דיינים, indicating that the עדים have to answer.
 - C. תוס' ב"ק עב: ד"ה אין – Why is it a חידוש – we should believe the second set מיגו דאי בעי? אמר שהראשונים גזלנים
 1. No מיגו that two people would get a lie straight
 2. מיגו במקום עדים לא אמרינן
 3. תרי כמאה of נאמנות is not stronger than their original מיגו
- III. Why do we need הזימה יכול שאתה יכול להזימה?
- A. תוס' ד"ה מעידין (א) asks how we can ever accept עדות בן גרושה if we can't do זמם?
Gives two answers:
 1. כאשר זמם is fulfillment of מלקות.
 2. No need for הזימה יכול by גרושה בן עדות because no זמם.
 - a. נב"י קמא אה"ע סימן נז – would turn out that by עדות אשה where we can't do זמם we can accept the עדות even if he says יודע איני יודע. However, בית הלוי ח"ג סימן ו' אותיות א-ג disagrees
 - B. Understanding the answers:
 1. מנחת חינוך מצוה תסג – we need הזימה יכול to deter him from lying.
 - a. Question: We believe people by באיסורין ובעדות אשה without fear of כאשר עד א' זמם?
 2. מנחת אשר דברים סימן לא אות א' – to apply a general דין, all the details must be applicable. Since the Torah teaches הזמה דין, the only עדות כשרה is one that is eligible for הזמה. Several other examples of this idea:
 - a. קידושין ד: ד' – since איילונית can't be בסימנים she can't even be sold

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

- b. קידושין כ. – when יעוד isn't possible the sale of the girl is invalid
- c. סנהדרין יח. – somebody who can't be ג"ג במיתת כה"ג doesn't go to גלות
- d. ירושלמי פסחים ה. – פודה what we can't be מקדיש – ירושלמי פסחים ה.
- e. רשב"ם בבא בתרא פא: according to כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו
3. Proofs that it does relate to שקרא לשקר: See ב' אות ב' יראה לשקר
- a. רש"י סנהדרין יז: – explains the need to have שני זוממין בעיר, so that they will be afraid to lie.
- b. רמב"ם סנהדרין פיה"מ פ"ה מ"ב – explains problem of יודע by איני יודע in terms of fear of הזמה.
- c. רש"י ב"ק עה: – explains סומכוס opinion about בעל דין being מודה to עדים.
- IV. Why not say by בן גרושה ובן חלוצה that גרושה ובן חלוצה? ע"א נאמן באיסורים
- A. תוס' שם (בסופו) asks why we don't give a case of ממזר which applies to everybody?
- B. Answers:
1. מסכתא בן כהן from זוממי בת כהן which is the lead in to the מסכתא.
 2. קח עמ' קח ארץ הצבי סימן יד עמ' קח – ממזר would be באיסורים נאמן, but we need a case of דבר שבערה that requires two witnesses.
 - a. This explains why Rashi gives the example of עדות on the mother.

1 - דברים פרק יט

(טו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר:

(טז) כי יקום עד חמש באיש לענות בו סרה:

(יז) ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יקוק לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם:

(יח) ודרשו השפטים היטב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו:

(יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך:

(כ) והנשארם ישמעו ויראו ולא יספו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך:

(כא) ולא תחוס עיניך בפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל:

A. Information questions.

1. What is the torah describing in יז-יח פסוקים?

2. What punishment does יט פסוק suggest? What is added in כא פסוק?

3. How does the תורה שבעל פה understand these פסוקים?

B. Question for thought.

1. Is it always possible to give the זוממין exactly the same punishment they tried to give the person that they testified against? Explain.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

2 - חידושי הריטב"א מסכת מכות דף ב עמוד א

מתני' כיצד העדים נעשין זוממין. הא דפתח תנא בהא ולא פתח בפרק אלו הן הלוקין דהוי עיקר האי מסכתא דמכות, משום דפרשת מלקות דכתיב והיה אם בן הכות הרשע כתיב בעדים זוממין מדכתיב והצדיקו את הצדיק כדאיתא בגמרא, ועוד דהא אמרינן בגמרא דתנא אמתניתין דפרק הנחנקין קאי דקתני כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה חוץ מזוממי בת כהן ולהכי פתח הכא בעדים זוממין. ונראין הדברים דפרק הנחנקין הוא סוף מסכת סנהדרין מדקאי עלה תנא דהכא כדאיתא בגמרא, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל ואף על גב דאמרינן בעלמא (סוטה ב' א') דקתני תנא דנשים מסכת נדרים בסדר נשים משום דאיירי בפרק המדיר דכתובות בענייני נדרים ואף על גב דאיכא כמה פירקי ומכילתי ביני ביני, התם למיתן טעמא למכלל נדרים בסדר נשים ואלו הכא לא בעינן טעמא אמאי קתני מסכת מכות בהאי סדרא דהא פשיטא דהיינו דוכתיה וכדקתני בפרקא קמא דסנהדרין מכות בשלשה, אבל למיתן טעמא במאי דפתח הכא משום פרק הנחנקין לא הוה עביד הכי אי לאו דסליק מיניה במסכת סנהדרין, ועוד יש נותנין טעם בדבר זה דהא תנא במסכת סנהדרין סדר ארבע מיתות קתני דהוו אליבא דרבנן סקילה שריפה הרג וחנק ובפרק חלק איירי באנשי עיר הנדחת שהם בסייף וסיים בפרק הנחנקין. והא דקתני כיצד העדים נעשין זוממין ולא קתני אין העדים נעשין זוממין בגמרא מפרש לה.

A. Background Information.

1. Is the ריטב"א a ראשון or אחרון? _____
2. Who were some of his rebbeim?

B. Information questions.

1. What basic question does the ריטב"א address? In what way is it different from the גמרא's first question?

2. What two answers does he offer?

- a. _____

- b. _____

3. Where in סנהדרין is מסכת הנחנקין located? How does the ריטב"א prove it?

4. Why is מסכת נדרים in סדר נשים? How does this pose a problem to the proof of the placement of פרק הנחנקין?

5. How does the ריטב"א solve this problem?

3 - תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כז עמוד א

עד זומם; אב"י אמר: למפרע הוא נפסל, ורבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל. אב"י אמר: למפרע הוא נפסל, מעידנא דאסהיד רשע הוא, והתורה אמרה +שמות כ"ג+ אל תשת ירך עם רשע - אל תשת רשע עד. רבא אמר: מיכן ולהבא הוא נפסל; עד זומם חידוש הוא: מאי חזית דסמכת אהני? סמוך אהני! אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך. איכא דאמרי, רבא נמי כאב"י סבירא ליה, ומאי טעם קאמר מכאן ולהבא - משום פסידא דלקוחות. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דאסהידו בי תרי בחד, אי נמי דפסלינהו בגזלנותא. ואמר רבי ירמיה מדיפתי: עבד רב פפי עובדא כוותיה דרבא. מר בר רב אשי אמר: הלכתא כוותיה דאב"י. והלכתא כוותיה דאב"י ביע"ל קג"ם.

A. Information Questions.

1. What issue about the פסול of עדים זוממין does the גמרא discuss?

2. What is אב"י's opinion? What is his logic?

3. What is רבא's opinion? What is his logic?

4. What is the second understanding of רבא's opinion?

5. What is the נפקא מינא between the two understandings of רבא?

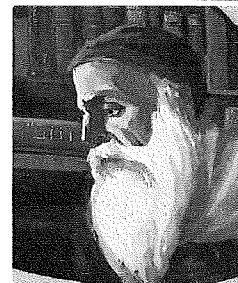
6. Who do we pasken like? _____

B. Questions for thought.

1. What is the reason that אב"י does not accept רבא's opinion?

2. Is there any argument to be made that עדים זוממין is not a חידוש?

4 - רמב"ן דברים פרק יט פסוק יח

(יח) ודרשו השפטים היטב והנה עד שקר העד - לא פירש הכתוב איך יודע שהוא עד שקר, כי בהיות הענין בשני עדים שמעידין על הדבר, אפילו יבואו מאה ויכחישו אותם לא יתברר ששקר ענו. ולא נוכל לומר שבא הרוג ברגליו, כי לא יאמר בזה ודרשו השופטים היטב. ועל כן באה הקבלה הנאמנת, ופירשה כי ההזמה תהיה כשיאמרו והלא

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

ביום פלוני עמנו הייתם (מכות ה א). והטעם, מפני שהעדות הזו היא על גופם של עדים, והם אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך, שהרי יכולים הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת:

A. Background Questions.

1. What seforim did the Ramban write?

2. What is the style of the Ramban's commentary on chumash?

B. Information questions.

1. What difficulty does the רמב"ן raise in the פסוקים?

2. What suggestion does he make and reject? Explain.

3. How do חז"ל understand these פסוקים?

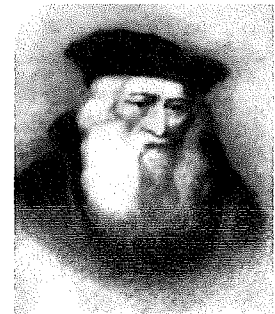
4. How does the רמב"ן explain the logic of זוממין?

C. Putting it Together.

1. According to the רמב"ן why doesn't אביי accept רבא's opinion? Explain

2. How would the רמב"ן explain רבא's opinion?

5 - טור חושן משפט הלכות עדות סימן לח

ומה יש בין הכחשה להזמה הכחשה אינה בגוף העדים אלא שמכחישין אותן שאלו אומרים פלוני לזה מפלוני ואלו אומרים יודעין אנו שלא לזה כי היינו אצלו כל היום וראינו שלא לזהב והזמה בגוף העדים שאומר באותו שעה שאתם אומרים שלוח הייתם עמנו: ומפני זה האחרונים נאמנין כיון שמעידין על גופן של העדים והוי כאלו העידו עליהן שהרגו הנפש או שחללו שבת והן אינן נאמנין על עצמן לומר לא עשינו כך וכך:

A. Background Information.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

1. What kind of ספר is the טור? What are the major commentaries on it?

2. Who was a famous relative of the טור? _____

B. Information questions.

1. How does the טור explain the logic of עדים זוממין?

6 - רמב"ם הלכות עדות פרק יח

הלכה ב

במה דברים אמורים בעדים שהוזמו, אבל שתי כתות המכחישות זו את זו ואין כאן עדות אין עונשין את אחת מהן, לפי שאין אנו יודעים מי היא הכת השקרנית, ומה בין הכחשה להזמה, ההכחשה בעדות עצמה זאת אומרת היה הדבר הזה וזאת אומרת לא היה הדבר הזה או יבא מכלל דבריה שלא היה, וההזמה בעדים עצמן ואלו העדים שהזימום אינן יודעים אם נהיה הדבר או לא היה, כיצד עדים שבאו ואמרו ראינו זה שהרג את הנפש או לוח מנה לפלוני ביום פלוני במקום פלוני, ואחר שהעידו ונבדקו באו שנים אחרים ואמרו ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום, ולא היו דברים מעולם לא זה הרג את זה ולא זה הלוח את זה הרי זו הכחשה, וכן אם אמרו להם היאך אתם מעידים כך וזה ההורג או הנהרג או הלוח או המלוח היה עמנו ביום זה במדינה אחרת, הרי זו עדות מוכחשת שזה כמי שאמר לא הרג את זה ולא זה הלוח את זה שהרי עמנו היו ולא נהיה דבר זה וכן כל כיוצא בדברים אלו, אבל אם אמרו להם אנו אין אנו יודעים אם זה הרג זה ביום זה בירושלים כמו שאתם אומרים או לא הרגו, ואנו מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל, הרי אלו זוממים ונהרגין או משלמין, הואיל והעדים שהזימום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל אם אמת היה או שקר.

הלכה ג

וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזירת הכתוב הוא, אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם, שהשנים כמאה ומאה כשנים, וכן בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתייהן.

A. Background Information.

1. Which ספרים did the Rambam write? Briefly describe each of them.

2. What was most unique about the משנה תורה of the Rambam? What other name is the sefer known by?

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

B. Information questions.

1. How does the רמב"ם define הכחשה?

2. What example does he give for הכחשה?

3. How does the רמב"ם explain the logic for הזמה?

C. Questions for thought.

1. What is strange about the example the רמב"ם gives for הכחשה?

2. How does the רמב"ם understand אביי's opinion if he maintains that עדים זוממין really is a חידוש?

7 - כסף משנה הלכות עדות פרק יח הלכה ג

[ג] וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים וכו'. דאמרינן במרובה (דף ע"ב:) ובפרק זה בורר (דף כ"ז) עד זומם חידוש הוא מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואף על גב דרבא הוא דאמר הכי ולית הלכתא כוותיה הא דלית הלכתא כוותיה היינו במאי דקאמר דאינו נפסל למפרע אבל במאי דקאמר דחידוש הוא ודאי מוסכם הוא:

A. Background Information.

1. Which seforim did Rav Yosef Karo write? Briefly describe them.

2. How did Rav Yosef Karo decide how to pasken when faced with ראשונים מחלוקת ראשונים?

B. Information questions.

1. In what way do we pasken like אב"י and in what way do we pasken like רבא?

8 - לחם משנה הלכות עדות פרק יח הלכה ב

[ב] ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כו'. קשה דמנין לו לרבינו דאם הזים לעדים ולמלוה וללוה שאמר עמנו הייתם אתם ואלו דלא הוא הזמה הא בפ"ק דמכות (דף ה' א) לא אמרו אלא עד שתסרה גופה של עדות או עד שתשקר גופה של עדות דהיינו גופן של עדים וכיון דאמר להם עמנו הייתם הרי הוסרו העדים ואף על פי שאמר ג"כ ללוה ולמלוה שהיו עמהם מאי איכפת לן עד שתאמר בשביל כך דלא מיקרי הזמה ומדברי הטור בח"מ סימן ל"ז משמע כך שכתב ומה יש בין הכחשה להזמה הכחשה אינה בגוף העדים כו' והזמה בגוף העדים שאומרים באותה שעה שאתם אומרים וכו' נראה דכיון דאמרו לעדים עמנו הייתם אף על פי שאמרו ג"כ ללוה ולמלוה שהיו עמהם מ"מ הזמה מיקרי ועוד נראה כן מהטעם שנתן שם ומפני זה האחרונים נאמנים כיון שמעידים על גופן של עדים והם אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך וכך והוי כאילו העידו עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת ע"כ משמע לפי זה הטעם דאפי' שהכחישו להם שהלוה והמלוה ג"כ היו עמהם כיון שהכחישו להם הוי כאילו פסלום בגזלנותא או בדבר אחר גם שם לא הונח לי בדברי הטור ז"ל למה הוצרך לתת טעם זה כיון דבגמ' אמרו דהזמה הוי חידוש כמו שנזכר בפרק מרובה (דף ע"ב ב) ופרק זה בורר (דף כ"ז א) משמע דאין לדבר טעם מיהו לזה י"ל דהטור סבירא ליה דמה שהוזכר כן בגמרא הוא אליבא דרבא דאמר עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל אבל אביי דקי"ל כוותיה דאית ליה דלמפרע הוא נפסל לית ליה חידוש אלא דסובר דיש בדבר זה טעם והוא הטעם שנתן הטור אבל אין דעת רבינו כן אלא דבהא לא פליג אביי ארבא דאפילו אביי מודה דהוי חידוש ואין בדבר טעם ומפני שהוא סובר כן יש מקום למ"ש דבעינן הזמה לעדים לבד ולא שישתף עמהם ללוה ולמלוה וכמ"ש בסוף דבריו שהעדים שהזימום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל כו' דהוא סובר דמ"ש בגמ' עד שתסרה גופה של עדות פירושו שיוסרו העדים לבד ולא שישתף עמהם דבר אחר דכיון דההזמה חידוש ואין בה טעם אין לך להוסיף עליה דאילו היה סובר הטעם שכתב הטור אין מקום למ"ש דכפי טעמו של הטור אפילו שישתף עם העדים הלוה והמלוה מיקרי הזמה ומ"מ איני יודע הכרח נכון לרבינו כדי שיסמוך עליו. אחרי כתבי ראיתי בפסקי מהר"י נ' לב ז"ל חלק ב' סימן ס"ג סובר דאית ליה לרבינו דהיכא דאמר עמנו היו הלוה והעדים במקום פלוני דהוי הזמה ולדעתו מ"ש רבינו עמכם ועם אלו הוא משום דלא שנו המקום שאמרו באותו המקום שאתם אומרים שם היינו אבל שנו המקום ואמרו במקום אחר הייתם עמנו אפילו שיאמרו הלוה גם כן הוי הזמה ודחק עצמו הרבה בלשון רבינו יע"ש. והכריח כן ממאי דאמרינן בפרק מרובה (דף ע"ג ב) דאפכינהו ואזמינהו. ול"נ לתרץ דשאני התם שהם דברים חלוקים שאומר אותו יום עמנו הייתם במקום פלוני וביום אחר היה הדבר והיה בהפך וההזמה הוי לחוד וההכחשה לחוד ולכך מהני התם הזמה אף על פי שהיה עמה הכחשה משא"כ כאן וקל להבין. ומ"ש הרב"י בסימן ל"ח דמ"ש הטור בגוף העדות צריך לגרוס בגוף העדים נ"ל דאין לשבש הספרים בשביל כך דהטור נמשך אחר לשון הגמ' שאמר בפ"ק דמכות גופה של עדות ופירש"י ז"ל שם גופן של עדים:

A. Background information.

1. Abraham Hiyya de Botton (c. 1560 – c. 1605) was a Talmudist and rabbi, a pupil of Samuel de Medina, who later dwelt for the most part at Salonica as rabbi and leader of a Talmudic academy. The name "Hiyya" was given him during a dangerous sickness (Hiyya = "life"; "may he live!"). He was for a time rabbi at Polia (Michael, *Or ha-Hayyim*, p. 95); in 1601 he lived in Palestine (David Conforte, *Kore ha-Dorot*, pp. 47b, 51a), and in 1603 was at Constantinople (Michael, *ib.*). He died between 1603 and 1609.

2. Where can you find the commentary of the **לחם משנה** of the Rambam?

B. Information questions.

1. What question does the **לחם משנה** ask on the Rambam?

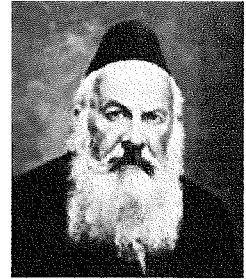
מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

2. What question does he ask on the טור?

3. How does he answer the question on the טור?

4. How does the לחם משנה demonstrate that the רמב"ם is לשיטתו in holding that עד זומם is a חידוש?

9 - קובץ שעורים בבא קמא אות מג

מג) [דף עב"ב] שם. חידוש הוא. וטעמו של אביי אפשר לפרש בשני אופנים: א) דחולק בעיקר הכלל וסובר דלא אמרינן בחידוש אין לך בו אלא משעת חידושו, ב) י"ל דגם אביי מודה בכלל זה אלא דסובר דע"ז לא הוי חידוש כיון שאינן מעידין בגוף המעשה אלא על העדים עצמן, וספק זה מתבאר בר"ן פרק גיד הנשה לענין קבוע, שכתב כיון דקבוע חידוש הוא אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך, וע"כ דהר"ן מפרש בטעמא דאביי דע"ז לא הוי חידוש כלל, אבל צ"ע דמה בכך שמעידין על העדים עצמן, דבשלמא היכא דפסלינהו בגזלנותא לא הוי תרי ותרי משום דהן בעלי דברים להכשיר עצמן, כמ"ש הראב"ד הובא כאן בשיטה, אבל בהזמה אינן בע"ד כלל, ואי נימא שהן בע"ד מפני שאומנים עליהם שהעידו שקר, א"כ בכל הכחשה שייך לומר כן, ומ"מ הוי תו"ת שכל כת אומרת שחבירה העידה שקר, וזו דעת הרמב"ם בהל' עדות פ"ח דגם אביי ס"ל דהוי חידוש ומ"מ נפסל למפרע, ולפי"ז ע"כ הרמב"ם חולק על מ"ש הר"ן לענין קבוע כיון דקיי"ל כאביי.

A. Background Information.

1. When did Rav Elchonon Wasserman live? Who was his rebbe?

2. List and describe some of his seforim.

B. Information questions.

1. What are the two ways to explain אביי's opinion?

a. _____

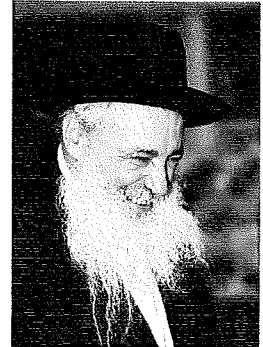
b. _____

2. Which of the two ways must the ר"ן assume? Explain.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

3. How does ר' אלחנן address the רמב"ם's explanation that עדים זוממין is logical?

10 - ספר ביצחק יקרא סימן צה

A. Background Information.

1. Where does Rav Avigdor Nebenzahl live? Who was his rebbe?

2. Describe the ספרים that Rav Nebenzahl has written.

B. Information questions.

1. What is the opinion of רב האי גאון with regard to the qualifications necessary for a person to become an עד זומם? Explain.

2. According to רב האי גאון is עד זומם a חידוש? Explain.

3. What does the רמב"ם hold about a person receiving punishment based on his own admission? Does this reflect that it is logical or illogical to be punished based on one's own admission?

4. What two proofs does Rav Nebenzahl bring that a person can play a role in getting himself punished?

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

a. _____

b. _____

5. What proof does Rav Nebenzahl quote from his son Rav Akiva Nebenzahl to support רב האי גאון?

11 - תוספות מסכת בבא קמא דף עב עמוד ב

אין לך בו אלא משעת חידושו ואילך - אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפוסלן נימא דאין לך לרבויי אלא חידושו ועשיתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא המנינהו רחמנא לחצאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בחזקת הבתים (ב"ב שם): שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למה לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא וי"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות ומסקנא דהתם דמוקי לה כרב הונא דאמר זו באה בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשני רבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח. ושם) אליבא דרב חסדא מתניתין דראש השנה לאו משום דס"ל כוותיה ועי"ל דלרב חסדא נמי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי כיתי עדים אינו אלא מספיקא ואם היו שנים מן השוק מעדין פלוני לזה מפלוני מנה ואחת משתי כיתי עדים הללו המכחישות זו את זו אומרת לא לזה לא הייתי מוציא ממון מספק ואלו המזימים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלכך חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כודאי פסולין ולפי זה הוה מצי למימר דאיכא ביניהו כל שטרי מלוה ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מילתא דאיכא ביניהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש כלל והלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו דאי בעו הוו פסולי לקמאי בגזלנותא ובשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהמני בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואור"י דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקצת דמי האי מיגו למיגו במקום עדים שהרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואף על פי שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום [ועוד] דלא עדיף מיגו מעדים שאם היו עדים מסייעים לאלו לא היה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כמאה וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים האי לאו מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והפה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרין התם בההוא פירקא (דף כב:) מנין להפה שאסור הוא הפה שהתיר ופריך הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו ובאו ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות היו דאמר התם דאי כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים אלא הוו תרי ותרי צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גזלנים הוי אלו נאמנים אפילו היו בפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך כאן.

A. Information questions.

1. What fundamental question about the חידוש of עד זומם is posed by 'תוס'?

2. What three answers do תוספות offer?

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

- a. _____

- b. _____

- c. _____

12 - תוספות מסכת מכות דף ב עמוד א

מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים כו' - תימה כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה א"כ גם בשלא יוזמו איך יעשה על פיהם בן גרושה דהכי הוא האמת ואמאי הא הוויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות וי"ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה וקשה דא"כ מאי קאמר פרק היו בודקין (סנהדרין דף מא.). גבי עדי נערה המאורסה דאיהי לא מיקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר לאסרה על בעלה באנו והויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ומאי קאמר והא מ"מ לוקין וי"ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקיים כאשר זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון אלא לשווייה בן גרושה ובן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה ועי"ל דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל באתה יכול להזימה דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם אבל התם גבי נערה המאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עליהן דאם התרו בה מיקטלי אינהו בשהוזמו ואילו איהי בלא הוזמו (והתם מיירי בלא התרו וכיון דכאשר זמם קאי עלייהו) לכך בעינן אתה יכול להזימה ויש לדקדק אמאי לא נקט מעידין אנו באיש פלוני שהוא ממזר כו' דזה הוה שייך בין בישראל בין בכהנים ובן גרושה לא פסיל אלא בכהנים ויש ליישב דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן כדאיתא בגמרא ולכך נקט מידי דשייך בכהונה.

A. Understanding questions.

1. What question do תוספות ask about the very premise of accepting witnesses about גרושה בן חלוצה
ובן חלוצה

2. What two answers do תוספות offer?

a. _____

b. _____

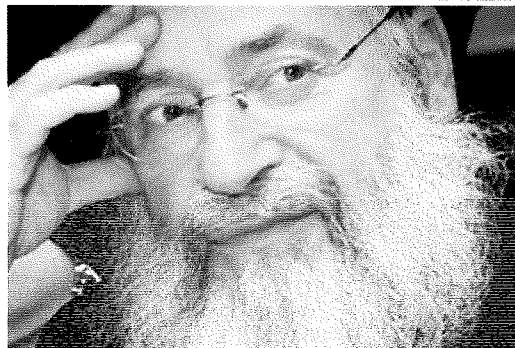
3. What question do תוספות ask about the משנה's choice to speak about גרושה ובן חלוצה

4. How do they answer this question?

B. Questions for further thought.

1. What are potential נפק"מ between the first and second answer of תוס'?
2. How else may we answer the final question of תוספות?

13 - מנחת אשר דברים סימן לא

A. Background Information.

1. Who is Rav Asher Weiss? Where does he live? What are some of his seforim?

2. What is unique about Rav Asher Weiss' style of learning?

B. Information questions.

1. How do אחרונים explain the מחלוקת between the two answers of תוספות?

2. Why does ר' אשר reject this explanation? How does he prove it?

3. What general principle does ר' אשר suggest that motivates both answers of תוספות?

4. What five examples does he give for this principle?

a.

b.

c.

d.

e.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

5. How does this idea affect our understanding of each of the answers of תוספות?

- a. _____

- b. _____

14 - שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא - אבן העזר סימן נז

ומעתה אני אומר אף דלפסול לעדות שייך כאשר זמם שהרי אם הזמנו הם נפסלים. אמנם באמת הא דנפסלים לא מטעם כאשר זמם אלא מטעם רשעים שהרי העידו שקר ותדע דכאשר זמם לא שייך אלא אם נגמר הדין ואטו עדים שהעידו על האדם שעבר עבירה שנפסל בה לעדות ועדיין לא נגמר דינו לפוסלו והוזמנו אטו אינם נפסלים לעדות משעה דאסהיד רשע הוא אבל כאשר זמם לא שייך בהו כלל וא"א לקיים כלל כאשר זמם שהרי אם העידו בתשרי על ראובן שעבר עבירה בניסן א"כ רצו לפסול כל העדות שהעיד ראובן מניסן ועד תשרי דבזה בודאי ראובן למפרע הוא נפסל, חדא דהלכה כאב"י ועוד אפילו לרבא בפסלוהו בגזלנותא למפרע נפסל ללישנא דחידוש הוא ואפי' ללישנא דפסידיא דלקוחות עכ"פ מן התורה למפרע הוא נפסל ואם באנו לקיים כאשר זמם צריכין לפסול כל העדות שהעיד עד הזה מניסן ועד תשרי והא ודאי ליתא דמטעם רשע הא ודאי שעד שעה שהעיד צדיק היה, ומטעם כאשר זמם אומר אני כי היכי דאמרינן בריש מס' מכות דבעדי בן גרושה לא שייך כאשר זמם דהיכי נעביד נפסליה לזרעו לו ולא לזרעו כו' ה"נ אם נפסליה למפרע יפסידו הלקוחות שלקחו על פיו וכן נשים שנתקדשו ונתגרשו בפניו יבוטלו הקידושין והגירושין והתורה אמרה ועשיתם לו לו ולא לאחרים ולכן לא שייך בזה כאשר זמם כלל וא"כ אם אמר א"י לא נתבטל העדות.

A. Background Information.

1. Who wrote the נודע ביהודה? Where and when did he live?

2. List and describe some of his seforim.

B. Understanding questions.

1. Summarize the חידוש of the נודע ביהודה in this passage.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

15 - רש"י מסכת סנהדרין דף יז עמוד ב

ושני זוממין - שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזמו.

ושני זוממין - שמא יתחייב בעל דין על פי עדים וישכיר שנים להזימן, לפיכך צריך שנים אחרים בעיר שיתיראו אלו מהם - אם נבוא להזים העדים יבאו אלו השנים ויזימו אותנו.

A. Understanding question.

1. How does רש"י understand the requirement of להזימן?

B. Putting it together.

1. See 'ב' - מנחת אשר שם - what difficulty does Rav Asher have with this Rashi?

2. How does Rav Asher answer the difficulty?

16 - פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק ה משנה ב

ואפילו שנים אומרים, רוצה לומר אפילו בחקירות שהם עיקר אם אמרו שנים אנו יודעין ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת וכך ביאר התלמוד. והטעם שבגללו אם אמר אחד משני העדים בחקירות איני יודע עדותן בטלה, ואם אמרו כולם בבדיקות אין אנו יודעין עדותן קיימת, הוא מה שאני מסביר לך, והוא שמן הכללים אצלינו כל עדות שאין אתה יכול להזימה אינה עדות, ולא תתקיים ההזמה אלא אחר כוון הזמן והמקום שהיה בהם אותו המעשה, אומר להם המזים והלא עמנו הייתם באותה שעה במקום פלוני כמו שיתבאר לקמן, ושבע חקירות אינן אלא כוון הזמן והמקום. ואם אמר בחקירות איני יודע לא תהיה ההזמה אפשרית בה כלל, ולפיכך עדותן בטלה, לפי שאנו אומרים עדות שקר היא וזה שאמר בחקירות איני יודע כדי שלא תתכן נגדם הזמה.

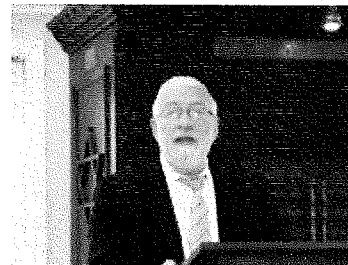
A. Understanding questions.

1. How does the רמב"ם seem to understand the requirement of להזימן?

B. Putting it together.

1. How does Rav Asher explain the Rambam's approach?

17 - ארץ הצבי

A. Background Information.

מכות סוגיא 1 – ביסוד דין הזמה ועדות שא"א יכול להזימה

1. Who is Rav Schachter's Rebbe? Who are some of his talmidim?

2. List and describe the ספרים that Rav Schachter has written.

B. Information questions.

1. How does Rashi explain the case of עדות that one is a חלוצה או בן גרושה?

2. What is the difficulty with this Rashi?

3. What is the יסוד of the נתיבות with regard to which kinds of עדות need to be יחול להזימן?

4. What was bothering Rashi about our משנה?

5. How does Rav Schachter show, by distinguishing between the תכלית and the תוכן of the עדות, how Rashi addresses this problem?

6. How may this idea provide another answer to תוספות's last question?

סימן לא

עדות שאתה יכול להזימה

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך (י"ט י"ט).

א

ביסוד דין עשאי"ל

וביאור דברי התוס' בריש מכות

יכול להזימן לא היה נחשב יכול להזימן ע"י דלוקין, וגם המנ"ח במצוה תס"ג כתב בפשיטות דצריך עשאי"ל כדי שיהיו העדים יראים לשקר. עי"ש.

אך באמת תמיהני מנ"ל שהעדים צריכים לפחד מעונש כדי שיאמנו דבריהם וא"כ למה ע"א נאמן באיסורים אף באיסור כרת כגון בנדה. ולמה נאמן ע"א בעדות אשה אף שאינו בעונש הזמה, ובכלל צ"ב מהי"ת שצריך העד לירא מעונש ולמה לא נאמינו משום חזקת כשרות שלו, והלא יסוד זה דבעינן עשאי"ל כדי שייראו העדים דברי נביאות הי"א (עין עיונין ס' ע"ג).

ולענ"ד ברור דכל דברי התוס' על שתי תירוציהם מיוסדים על יסוד אחד, דבעינן שיהיו העדים יכול להזימן משום שנאמר בתורה דין הזמה וכאשר הארכתי במק"א לבאר כלל גדול בתורה, דכל דין כללי צריך שיהיה ראוי שיקיימו

הקשו התוס' (נמכות ג' ע"ב) בעדי בן גרושה וב"ח דאין אומרים יעשה זה בן גרושה וב"ח תחתיו אלא לוקה ארבעים הלא הוי עשאי"ל כיון שאין מתקיים בהם כאשר זמם, ותימצו בב' דרכים. א' דכיון דלוקה הוי בזה עשאי"ל, ב' כיון דאי אפשר בשום פנים לקיים בהם כאשר זמם לא בעינן בהו כלל שיהיו יכול להזימן.

וראיתי בכמה ספרי אחרונים שביארו דלתירוץ הראשון שבדבריהם בעינן שיהיו יכול להזימן כדי שיתיראו לשקר ובכך תובטח אמיתת עדותן ולכן חשיב יכול להזימן אף אם אין עושין בהם ממש כאשר זמם כיון שעכ"פ לוקה, כך כתב הפר"ח בהגהות מים חיים בכתובות ל"ג ע"א שם כתבו התוס' כתירוץ הראשון עי"ש. אך לתירוצם השני הוי דין יכול להזימן גזה"כ משום דכתיב "כאשר זמם" ולולי דלא בעינן כלל בעדי ב"ג שיהיה

בו כל פרטיו ודקדוקיו, ואף שאין בהם הכרח ומצוה מ"מ אין לחדש תוקף וחלות בדין הכללי אא"כ הוא ראוי שיתקיימו בו כל פרטיו, וזה יסוד הדין דעדות שאתה יכול להזימה דכיון דכתיב דין הזמה ועונשה בתורה אין לנו עדות כשרה אלא הראויה לדין הזמה וכן בכל דיני תורה דצריך שיהיו ראויים שיקוימו בהם כל פרטי הדין שנאמרו בהם.

ומצינו גדר זה בכמה מקומות בש"ס בבלי וירושלמי, ונפרט.

א: בקידושין ד' ע"ב "לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאיילונית", דכיון שאינה יוצאת בסימנים הוי אמינא שאינה נמכרת באמה, אף שאין הכרח שהאמה תצא בסימני נערות, מ"מ אם היא ראויה לצאת בהן אינה נמכרת כלל באמה.

ב: בקידושין כ' ע"א מבואר דאין מוכר את בתו לקרובים כיון שאין הם יכולים ליעדה ואין לנו דין אמה עבריה אלא הראויה שיקויים בה דין יעוד ואף מ"ד דמוכרה לקרובים צריך לזה ילפותא ע"ש.

ג: בסנהדרין י"ח ע"א מבואר דהו"א דכהן שהרג בשגגה אינו גולה כיון שאינו יכול לצאת במיתת כה"ג, הרי דכיון שאינו יוצא במיתת כה"ג אינו גולה כלל.

ד: בירושלמי פסחים ה' ע"א מבואר דא"א להקדש מה שאין לו פדיון, ואף שאין מצוה לפדות את ההקדש מ"מ אין לנו הקדש שאינו ראוי לפדיון ע"ש. (והאור

שמח פ"ו מערכין ביאר לפי"ז את שיטת רש"י בגיטין י"ב ע"ב דאין הקדש פחות משר"פ ע"ש.

ה: בכמ"ק בש"ס מצינו דר' זירא, כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, וביאר הרשב"ם בב"ב פ"א ע"ב דהביא מנחה שאינה ראויה לבילה "הרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות" הרי דאין בידנו לחדש דין אלא באופן ובצורה שקבעתו תורה ומנחה שאינה ראויה לבילה לא מנחה היא.

ובך נראה ביסוד דין עשאי"ל, וכמבואר בדברי התוס' בסוגיין בתירוצם השני "דמהיכא נפקא לן דבעינן עשאי"ל מכאשר זמם" ולכן חידשו דבעדות דב"ג שחידשה בה תורה דאין עונשין אותם בכאשר זמם אלא לוקין ארבעים שנאמר והיה אם בן הכות הרשע א"כ פשוט דלא בעינן בהו שיהיה ראויים שיקויים בהם כאשר זמם, שהרי לא נאמר בהם קרא "כאשר זמם" אלא "והיה אם בן הכות". ונראה דגם תירוצם הראשון מושתת על יסוד זה שהרי חידשו דאף דהוי יכול להזימה ע"י מלקות מ"מ בעדות נפשות כגון עדי נערה המאורסה לא הוי יכול להזימה ע"י מכות "דהא בהדיא כתיב נפש בנפש גבי הזמה דעדות נפשות" הרי לן דאף שלוקין (ומתיראין להעיד שקר כדי שלא ילקו כנ"ל) לא הוי בזה עשאי"ל כיון דכתיב בהו נפש בנפש צריך דוקא שיהיה באפשרות לקיים בהם עונש זה, משא"כ בשאר עדויות שלא נאמר בהם

אלא דין כללי ד'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו' הוי יכול להזימן גם ע"י מלקות, שהרי כמו שנאמר עונש בע"ז ד'ועשיתם לו כאשר זמם' כמו"כ נאמר בהם עונש מכות ד'והי' אם בן הכות הרשע' וס"ל להתוס' בתירוץ זה דכיון דבע"ז נאמרו שני עונשים דהיינו כאשר זמם ומלקות ובודאי אין מחייבין אותו בשניהם כמבואר לקמן ד' ע"ב א"כ בהכרח דכונת התורה הוא דבכל ענין שאין מחייבין אותו כאשר זמם חייב מלקות והוי כאילו כתבה התורה דעדות צריך שתהיה ראויה לאחד משני העונשים האלו כאשר זמם או מלקות, ורק בעדות נפשות שבו פירטה התורה נפש בנפש צריך שתהיה ראוי דוקא לעונש נפש.

והתוס' בתירוצם השני ס"ל דרק כשאי אפשר בשום פנים לעשות עונש "כאשר זמם" כגון בעדי ב"ג או גלות כשרה עדותן אף שאין מקיימין בהם כאשר זמם, אך כל דברי התוס' מיוסדים על יסוד זה ולא נחלקו ביסוד ענין עשאי"ל וכל המבדיל בין ב' התירוצים הוא רק דלתי הראשון כשר כל עדות הראויה לאחד משני העונשים שנאמרו בעד זמם (מלבד עדות נפשות כנ"ל) ותירוץ ב' כל עדות שנאמר בה דין הזמה צריך להיות ראוי שיקויים בהם עונש דכאשר זמם אם יוזמו.

אך עדיין צריך ביאור בלשון התוס' בתחילת דבריהם בתירוצם הראשון "כיון דלוקין הוי כאשר זמם" דמה כוננתם בזה הלא בודאי אין זה כאשר זמם אלא

דלוקין משום והצדיקו וכו' ולכאורה נראה כוננתם דהוי יכול להזימה כאילו קויים בהם כאשר זמם.

ונראה דיסוד הכנתם בתירוצם הראשון הוא דגם עונש מכות דעד זומם דילפינן מהוצדיקו וכו' הוי גדר עונש הזמה ולא גילוי מילתא בעלמא דלוקין אלאו דלא תענה (והארכמי צום נחידושי עמ"ס מסות) ואף שלוקה אף שלא ע"י הזמה כגון בבא הרוג ברגליו (כ"ק ע"ד ע"ג) מ"מ כיון דכתיב מלקות גם בהזמה דהיינו "בן הכות הרשע" גם זה עונש הזמה והוי יכול לזימה אם אפשר לקיים בהם עונש זה ולכן ס"ל דמסתבר דבכל ענין שיכולים להעניש העדים באחד מעונשי הזמה דהיינו כאשר זמם או מלקות הוי בזה יכול להזימן (אך לתירוצם השני הוי עונש מלקות דע"ז דין על עבירת הלאו בלבד ולכן מסתבר יותר דצריך להיות ראוי לדין כאשר זמם ורק באופן שהיה ראוי להזמה בשעת העדות אלא שאח"כ אין בו דין הזמה כגון בבא הרוג ברגליו או שלא שייך כלל לעולם עונש כאש זמם לוקה ורק אז כשר אף שלא היה ראוי מעולם לעונש הזמה אבל במקום דבעינן דין יכול להזימה לא מהני מלקות כלל ולכן ביססו תירוצם הראשון על מש"כ דכיון דלוקין הוי כאשר זמם דהיינו עונש הזמה כהא דכאשר זמם, אך לשונם דחוקה קצת אף לפי"ז, ואפשר עוד כוננתם דלתירוץ הראשון מפרשינן ד'ועשיתם לו כאשר זמם' וכו' דיש להקשות כיון שהוא זמם להעניש את

אחיו וכאשר זמם אין פירושו דין להענישו דוקא עונש זה המסוים אלא ציווי כללי

להענישו כמו שחפץ וזמם הוא להעניש אחרים ודו"ק בזה.

ב

אך לכאורה יש להעיר ממה שכתב ברש"י בסנהדרין י"ז ע"ב דצריך שיהיו בעיר שני זוממין שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו" הרי דבעינן שיהיה ראוי להזמה כדי שיתיראו, אך באמת אין ראיה מדברי רש"י דיסוד דין יכול להזימה הוא כדי שיתיראו, ואטו נימא דעדים בני עיר שאין בו מאה ועשרים תושבים שהעידו בעירם הוי אאי"ל ופסולים כיון שאין מתייראין מהזמה אתמהה, וכי לא הוי יכול להזימה ע"י אנשי עיר אחרת או ע"י הסופרים והחזנין ועשרת הבטלנים של העיר, וע"כ דאין כל דין זה דצריך שיהיו בעיר מאה ועשרים אנשים אלא עצה טובה לרווחא דמילתא ועל ענין זה אמרו דנכון שיהיו בעיר שני זוממין ושני זוממי זוממין כדי שיתיראו להעיד שקר שמא יזומו, אך בודאי אף דליכא בעיר הוי עדים כשרים דיכול להזימה על ידי אחרים, וא"כ אין מזה ראיה ליסוד דין יכול להזימה.

אינו יכול להזימה יש חשש שמשקר וע"י ההזמה מתבררת אמיתת עדותן. אך באמת נראה דהרמב"ם לא כתב כן אלא לרווחא דמילתא דבאמת א"א שזה עיקר טעם הדברים, דבשלמא כשאומר איני יודע חוששים שהוא אומר כן כדי שלא יוכלו להזימו ויש מזה קצת רגלים לדבר שמשקר, אך למה פסול עדותו כשמעיד על הטריפה (ונמנהגין ע"מ) דבזה אין לומר כסברת הרמב"ם שאומר כן בדקדוק שלא תחול עליו הזמה וע"כ דגזו"כ הוא וחוק התורה דצריך שיהיו ברי הזמה כמו שכל דין נאמנות ב' עדים אינו כלל משום שע"י מתבררת אמיתת הדברים באופן מוחלט במציאות אלא מחוק התורה להאמינם ולדון על פיהם כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהלכות יסודי התורה הלכה ז' ועי"ש בדבריו הברורים וזה דין התורה דאם אין יכול להזימן עדי שקר הם דבזה לא האמינתם תורה ולא אימתה את דבריהם, וכ"ז ברור לענ"ד.

ועוד יש להביא לכאורה מדברי הרמב"ם בפיה"מ סנהדרין פ"ה מ"ב שכתב "ושבע החקירות הם לסיים הזמן והמקום ואם אמר בחקירות איני יודע אי אפשר בהם הזמה בשום פנים ולפיכך עדותם בטלה ונאמר עדות שקר הוא וזה שאומר בחקירות איני יודע הוא כדי שלא תתקיים עליהם ההזמה" הרי דאם

אך מדברי רש"י בב"ק ע"ה ע"ב יש לכאורה ראיה ברורה דטעם יכול להזימן אינו חוק מוחלט כנ"ל אלא כדי שיתברר אמיתת דבריהם דבכך ביאר שיטת סומכוס דאף שבעל הדין מודה לדברי העדים ואי אפשר להזימן כמבואר שם (ועיין בספרי מנח"א לב"ק סימן נ')

הדברים הוי משום דאם לא הוי יכול להזימן חיישינן דמשקר ולכן אינו אומר באיזה יום או מקום אך באמת אין לומר דזה עיקר הטעם לרש"י דבשלמא כשאומר איני יודע בחקירות יש לומר כן אבל בשאר גונא דאינו יכול להזימה כגון בעדי נערה המאורסה או עדי טריפה בסנהדרין ע"ח אין לנו הוכחה וחשש מאופן עדותו שמשקר וע"כ דרש"י כתב כן לרוחא דמילתא (וראיתי באור שמח בפ"כ מעדות ה"ח שכתב דבזה גופה נחלקו סומכוס וחכמים אם דין עשאי"ל הוא כהלכתא או סיוע לנאמנות העדים עי"ש).

ועב"פ נראה ברור דעיקר ענין יכול להזימה הוא כמבואר לעיל כיון דאמרה תורה דין הזמה צריך שיהיו העדים ראוי לכך ואם מצינו בראשונים משמעות דאם אינו יכול להזימה חיישינן יותר שישקר אין זה אלא לרוחא דמילתא וכדרכן בכ"מ להבליע בדבריהם מעין טעמא דקרא בדבר שאין בו נפקותא להלכה (ואף אם נתעקש בכיבוד דברי רש"י שם בב"ק ע"ה ונפרשם כפשוטם אין מזה ראייה אלא אליבא דסומכוס אבל לרבנן דפליגי עליה וס"ל דאף בכה"ג הוי עדות שאאי"ל ופסולה בודאי נראה דהוי חוק התורה כמבואר באריכות לעיל, ודו"ק בכ"ז.

בטעם הדבר דאאי"ל אם מודה הבע"ד לדבריהם) מ"מ עדיין כשרה ד"סיועי הוא דקא מסייע ליה ואינו דומה לכל עדות שאאי"ל וביאר רש"י דכיון דע"י הודאת הנדון הוי אינו יכול להזימן כ"ש דעדותן כשרה, ומוכח מזה לכאורה דאין דין יכול להזימה גדר מוחלט משום דבעינן שיהיה כל עדות ראויה שיתקיים בה דין הזמה כמו שביארנו לעיל אלא דבכך מסתבר דאומרים אמת ולכן לא בעינן יכול להזימן בכה"ג שהבעל מודה לדבריהם ועל פיו באו.

אך באמת אין נראה מזה ראייה דאף אם נימא הכי עדיין צב"ג בדברי סומכוס דכיון דהוי עכ"פ דין תורה דצריך שיתיראו העדים להעיד ובכך יובטח שאומרים אמת מה לן במה שהבע"ד מודה לדבריהם כיון דאין ראייה שדבריהם אמת שהרי אינם יראים מהזמה, ואפשר דבעינן רק שיהא העדות בעצם יכול להזימה והיינו שיעידו באופן שיהיה אפשר להזימן ואף משום שהודבע"ד מסייעתן אין להענישם בעונש הזמה אין בזה חסרון דאאי"ל כיון דעצם העדות והעדים ראויים להזמה אלא דסיבה צדדית מונעת אפשרות ההזמה דהודבע"ד הוי כמאה עדים וא"א לחייבם לשלם לבע"ד, אף דמדברי רש"י משמע קצת דטעם

אלא דכיון דיש בעדות דין הזמה אין לנו עדות אלא הראוי לדין זה וכ"מ במקומות

והנה אף שנתברר דמה דבעינן יכול להזימה אינו מסבא כדי שיתיראו,

דאולי יש לחלק ולומר דאף דאיכא עלה איסור סוטה, מכ"מ, מאחר שלא זינתה ברצון, אין בכה"ג שום הפקעת האישות כלל. ולפי מש"כ בביאור סוגיית הגמ' קידושין הנ"ל לדעת החו"ד, אף באשת כהן שנאנסה צ"ל דאיכא הפקעת מקצת אישות, ודלא כחילוק הזה. אכן אין זה סתירה להנמק"י והחלקת מחוקק, די"ל דיפרשו בגמ' כדעת המחנ"א והגרעק"א הנ"ל.

הזמה בעדות ב"ג וב"ח

ולענין ב"ג וב"ח נמי נל"פ עפ"י הסגנון הנ"ל, דאיתא בסוגיא קמייחא דמס' מכות שישנה לפרשת הזמה בעדי ב"ג וב"ח. ופרש"י שמה, שהעידו העדים שנתגרשה אמו קודם שנולד זה. וכ"ה ל' הר"מ פ"כ מעדות ה"ח, שהעידו בפנינו נתגרשה אמו או נחלצה וכו'. ובמאירי הביא פי' אחר, דמיירי ששמעו מאביו שאמר בני זה ב"ג הוא, ועיי"ש בפנ"י ע"ד רש"י הללו, דמאי דוחקי' לאוקמי' למתני' דוקא בכה"ג, דהי' יכול להעמידה במעידים שאנו יודעים שפלוני ב"ג הוא, או כה"מ שבמאירי הנ"ל. ונל"פ דבאמת ק' באותה סוגי' דמכות, דהלא ייסד הרב נתה"מ (בסוף הל' עדות) דליתא לפרשת הזמה אלא בעדות דבעיא ב' עדים כשרים, ולא בדין ע"א נאמן באיסורים, וא"כ צ"ע, היאך שייכא הזמה בכלל בעדות ב"ג וב"ח. ומן ההכרח לומר, דעדות זו חשיבא כדבשב"ע ובעיא שנים, ואין ע"א נאמן בו כשאר האיסורים. [ועיי"ש בקובץ ביאורים. וכעין זה העיר שמה במאירי, ויש שואלים במשנה זו, הזמה מה טיבה, וכי עדות ב"ג וב"ח צריך דרישה וחקירה עד שיבואו בו לידי הזמה וכו', עד שמתוך כך רצו קצת מפרשים לדונה אף לדברי הכל כעדות אשה לר"ע ור' טרפון ולומר שצריך דו"ח כדיני ממונות מן הדין. והיינו כמש"ב, דעדות ב"ג וב"ח חשיבא כדבשב"ע ובעי דין עדות גמורה, ולא סגי ל' בנאמנות דע"א.]

ונראה דזה הוקשה לו לרש"י, מ"ט חשיבא ב"ג וב"ח כדבשב"ע שיהי' צריך לשני עדים,

הלא ענין חללות אינו אלא כשאר איסורים, דליה ל' לרש"י סברת המחנ"א והשמעתתא דכל עדות הבאה לברר חלות שם שעל הגברא חשובה כדבשב"ע, אלא ס"ל כהגדרתנו דלעיל עפ"י החו"ד, דדוקא במעידים על חלות אישות או על הפקעתה הוא דחשיב דבשב"ע, ולזה פרש"י דמיירי שהעידו שנתגרשה אמו, שתוכן עדותם הי' על מעשה גירושין, דהיינו על הפקעת אישות. ואף דאין ב"ד דנים עכשיו על אמו אלא עליו, ובנוגע להבין אין כאן אלא בעיית חללות אשר דינה כשאר איסורים, מכ"מ אית ל' לרש"י — עפ"י הך סוגי' — דדין דבשב"ע דבעי ב' עדים אינו תלוי בתכלית הגדת העדים, ועל מה הב"ד באים לפסוק את דינם, אלא על תוכן הגדתם, ועל מה הם מעידים, וכאן שבאו להעיד על מעשה גירושין, אף שתכלית ויעילות עדותם לב"ד היא רק בנוגע לפסק בדין חללות, מכ"מ חשיבא כדבשב"ע. (וכה"ג עי' פתחי תשובה לאה"ע קנח סק"ג.) ולפי ביאורנו בשיטת רש"י מסולקת קושיית התוס' דהתם, שהק' אהך מתני', אמאי לא נקט מעידים אנו באיש פלוני. שהוא ממזר, דזה הוה שייך בין בישראל בין בכהנים, וב"ג לא פטיל אלא בכהנים. ולדעת החו"ד, [ולכאורה כן נראה מדברי רש"י והרמב"ם], לא קשה מידי, דלהעיד על ממזרות איננו דבשב"ע, וסגי בעדות ע"א, ובע"א נאמן באי' לא שייך כלל ענין הזמה. (ודוק היטב בפנ"י למכות שמה, שבכלל דבריו כל דברינו.)

ודעת המאירי שיש הזמה אף במעידים על חללות גופא, ולא בעינן שיעידו בדוקא אמעשה גירושין, צ"ל דס"ל כדעת רעק"א והמחנ"א, דכל עדות שנוגע לחלות שם שעל הגברא חשובה כדבשב"ע, ואף עדות אממזרות בעיא שנים. ובאמת, כ"כ המאירי שמה להדיא כדעת התוס' הנ"ל, דיש הזמה אף בעדות אממזרות.

והנה צ"ע כל עיקר פלוגתא דאביי ורבא בב"ג וב"ח אי בעי ב' עדים או דע"א נאמן בו, דהלא מבואר במתני' דמכות דשייך ענין הזמה בעדות ב"ג וב"ח, והוא המוכיח דבעי דין עדות

זייה מדין ממון
סברים בזה כל
בייד לכפות על
נאיי לכפייה על
(א) דמלך המשיח

סימן צה

עד זומם חידוש הוא

דן במה נחלקו אביי ורבא אי עדים זוממין חידוש הוא. והביא את דעת הרמב"ן כדי לדון בו לפי ב' הלישנות בגמרא.

הביא את דברי רב האי גאון שהזוממים נאמנים רק לאחר הודאת המוזמים, ודן בהרחבה מה החידוש לפי דעתו ובמה נחלקו ב' הלישנות לפי דבריו.

✳

גרסינן בגמ' (בי"ק עב, ב): איתמר, עד זומם, אביי אמר למפרע הוא נפסל, רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, אביי אמר למפרע הוא נפסל, מההיא שעתא דאסהיד הוה ליה רשע, והתורה אמרה אל תשת רשע עד. רבא אמר מכאן ולהביא הוא נפסל, עד זומם חידוש הוא, דהא תרי ותרי ניהו, מאי חזית דציית להני ציית להני, הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך. איכא דאמרי, רבא נמי כאביי סבירא ליה, דאמר למפרע הוא נפסל, והכא היינו טעמיה דרבא, משום פסידא דלקוחות וכו' והלכתא כוותיה דאביי.

תו גרסינן בגמ' (שבועות מז, ב): איתמר, שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו, אמר רב הונא, זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. רב חסדא אמר, בחדי סהדי שקרי למה לי.

וכתבו תוס' (בי"ק עב, ב ד"ה אין) שלרב הונא איכא חידוש במה שנפסלים המוזמים, משא"כ לרב חסדא. ועוד כתבו דאף לרב חסדא איכא חידוש במה שהמוזמים פסולים בודאי, ולא רק מספק.

והרמב"ן בפירושו לתורה (דברים יט, יח) כתב כי ההזמה תהיה כשיאמרו: והלא ביום פלוני עמנו הייתם, והטעם, מפני שהעדות הזו, היא על גופם של עדים, והם אינם נאמנים על עצמם לומר, לא עשינו כך, שהרי יכולים הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחיללו את השבת. ולפי דבריו לכאורה אין חידוש, לא בכשרות המזימים ולא בפסול המוזמים, לא לרב הונא ולא לרב חסדא. ואף דבגמ' אמרו שחידוש הוא, אולי היינו רק לרבא שלא סבר את הטעם של הרמב"ן אבל לא לאביי. והלכה כאביי, ואפילו לרבא החידוש רק לפי הלישנא קמא בגמ' ולא לפי האיכא דאמרי.

אך מכל מקום צריך עיון, מה הטעם חולק הלישנא קמא אליבא דרבא על הרמב"ן, והא הרמב"ן אמר מלתא דטעמא.

ונראה דלישנא קמא ולישנא בתרא נחלקו האם להעמיד את דברי המזימים כעדות מול דברי המוזמים בעת ההזמה, וא"כ יש כאן דברי עדים נגד דברי בעלי

דין, וכטעמא דהרמב"ן, ולפי"ז אין בזה חידוש, או דעלינו להעמיד את דברי המזימים בעת ההזמה מול דברי המוזמים בעת עדותם, שאז לפי מיטב ידיעתנו לא היתה להם נגיעה בדבר לומר שהיו במקום זה וראו מעשה זה, ואז הרי נאמנים על עצמם לומר שהיו במקום פלוני, שאם לא כן – לא משכחת שום עדות בעולם, וא"כ יש כאן דברי עדים מול דברי עדים, ולפי"ז עד זומם חידוש הוא.

ואין לומר שכוונת הרמב"ן שהאחרונים נאמנים במיגו שהיו יכולים לומר שהרגו את הנפש או שחיללו שבת, שהרי כתבו תוס' (הני"ל) כמה טעמים למה אין לומר מיגו כזה.

ורב האי גאון (משפטי שבועות חלק ב' שער ה') כתב דלא מיקרו עדים זוממים, אא"כ הודו המוזמים או שתקו, ולפי"ז לכאורה אין חידוש במאי דהמזימים נאמנים ולא המוזמים. אבל באמת גם זה חידוש, להרוג בני אדם על פי הודאת עצמן, ואפילו על פי שתיקתן כהודאה.

אמנם י"ל כנגד זה דאדרבא, היה צריך להיות שאדם נהרג על פי עצמו, והא דאין אדם נהרג בהודאת עצמו הוא גופו חידוש. דהנה כתב הרמב"ם (פרק י"ח מהל' סנהדרין ה"ו): "גזירת הכתוב היא שאין ממיתין בית דין ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים, וזה שהרג יהושע עכן, ודוד לגר עמלקי וכו', הוראת שעה היתה או דין מלכות היה" אבל הסנהדרין אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה שמא נטרפה דעתו בדבר זה, שמא מן העמלין מרי נפש הוא המחכים למות, שתוקעין החרבות בבטנם ומשליכין עצמן מעל הגגות שמא כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה וכו' וכללו של דבר גזירת מלך היא". והנה הרמב"ם פתח בגזירה וסיים בגזירה ובאמצע כתב טעם, ונראה דכוונתו לפי שהא שבממון מהניא הודאת בע"ד, הוא מצד קרא "אשר יאמר כי הוא זה" כדכתב רש"י (קדושין סה, ב ד"ה הודאת), אבל גם סברא איכא, דמסתמא אין אדם מודה בממון שאינו חייב, וסברא זו שייכא עוד יותר במיתה ובמלקות, לכן כתב הרמב"ם דהן מצד תקרא איכא קרא אחרנא לפטור את המודה במיתה או במלקות. ונראה דכוונתו מסיפא דקרא באשר יאמר כי הוא זה, דכתיב התם "אשר ירשיען אלהים" ודרשינן בגמ' פרט למרשיע את עצמו, וגם מסברא אי אפשר לסמוך לחלוטין על הודאתו, שמא ממרי הנפש הוא. וא"כ במה שאין אדם נהרג בהודאת עצמו יש גם צד דגוה"כ. ועיין עוד בעניין בסי' פ"ז.

1. הערת הרב שליט"א: נראה דכוונתו דאצל עכן היה הוראת שעה מפי הגבורה, ואצל דוד דין מלכות, ולהכי קאמר דוד כי פיק ענה בך לאמר אנכי מתתי את משיח ה', דלכאורה מאי נפ"מ לחיוב מיתתו בין אם הרג מלך או הרג הדיוט, אבל כל זמן שהיה שאלו חי לא היה דוד רשאי לדון בדין מלכות כדאיתא במגילה (יב, ב), אבל מאחר שאמר הגר העמלקי שאין שאלו חי, ועל זה הוא נאמן דזה מלתא דעבידא לגלויי ולא משקרי בה אינש, כדאיתא ברמב"ם סוף הלי גרושין, שוב יכול דוד לדון מדין המלכות.

ועוד, דאף דאין (והודאתו או שתי בעדים שהעידו, וממנו למקום העז ואם לאו חייבין.)

וכיו"ב כתב הפני גרושה היא, אי ל דרק שתיקותה כ שאין הקבלה מבר כדי לחייבו כשהיא ועוד חידוש יש ל דאין המוזמים נא שוב אינו חוזר ומ יתנו אמתלא לדב חוזר ומגיד, מ"מ לדיבור האחרון.

הראשון, ושפיר ח: וגרסינן בגמ' (שבוע בך, א"ל, לא פרעו מעולם וכו', אמר ופירש"י דתלינן דו פ"י דתלינן הטעוח (כריתות יב, ב ד"ה לא בעל הדין להכחיש דס"ל לרב האי ג' טעותא במזימים, במאי חזית דציית בעינן למיצת, ואול ולפי דברי רב האי "ולא תחוס עינד",

כזה שיש בו כדי לו ומבני הרה"ג ר' עז בכל מקום גבי המ

ועוד, דאף דאין אדם נהרג בהודאת עצמו, מ"מ מצינו עוד מלבד רה"ג שצירפו הודאתו או שתיקתו לחיבו, והוא כדברי ה"ר מנחם (יבמות קט"ז תד"ה הכא) בעדים שהעידו, ובאו אחרים ואמרו שהיו עמם במקום רחוק שאי אפשר להגיע ממנו למקום העדות אלא בגמלא פרחא, אם אמרו בגמלא פרחא באנו פטורין, ואם לאו חייבין. הרי שצירף שתיקתם לחיבם.

וכיו"ב כתב הפנ"י (גיטין י"ז) באשת איש שזינתה, לא מצינו למיקטלה שמא גרושה היא, אי לאו משום דקיבלה עליה התראה ולא אמרה גרושה אני, הרי דרך שתיקותה מבררת לנו שהיא אשת איש. (ולא דמי לשאר קבלת התראה שאין הקבלה מבררת לנו אלא שהוא מזיד). והטעם בכל אלו, דאף דאין בהודאתו כדי לחיבו כשהיא לעצמה, אבל מצטרפת היא כדי לחיבו על פי העדים.

ועוד חידוש יש לכאורה בדברי רב האי גאון, במאי דמאמינים למזימין, דהא דאין המוזמים נאמנים לומר שהיו במקום אחר, הוא גם מטעם שכיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ולפי דברי המהרש"א (יבמות ק"ה על תד"ה סד"א) אפילו אם יתנו אמתלא לדבריהם, ואפילו במקום שאין חסרון של כיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, מ"מ לא מהניא אמתלא אלא לעקור הדיבור הראשון, ולא להאמין לדיבור האחרון. אולם מסתבר דמ"מ אם יתנו אמתלא א"כ נעקר דיבורם הראשון, ושפיר חזית לציית לדברי המוזימים.

וגרסינן בגמ' (שבועות מא, ב): ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך, א"ל, לא פרעתוך בפני פלוני ופלוני. אתו פלוני ופלוני, אמרי לא היו דברים מעולם וכו', אמר ליה רבא כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה,

ופירש"י דתלינן דהלווה טעה וכסבור שפרע בפני אלו ולא פרע בפניהם. אכן ר"ח פ"י דתלינן הטעות בעדים, הואיל ולא רמיא עליהו. ובזה מובנת שיטת תוס' (כריתות יב, ב ד"ה לא) בשם רבם, דעדים שלא נתכוונו לא יוכלו להעיד, דתמיד יוכל בעל הדין להכחישם, ולומר להם לא דייקיתו דלא הוה רמיא עליכו. וא"כ י"ל דס"ל לרב האי גאון דאם אין המוזמים מודים למזימים, א"כ אדרבא, תלינן טעותא במזימים, ולהכי בעינן הודאתם. אמנם קצת קשה לפ"ז לישנא דגמ' במאי חזית דציית להני ציית להני, דמשמע דספיקא הווי, והא לקמאי דווקא בעינן למיצת, ואולי בתר דמודו להו, אכתי לא היה לן למיצת לבתראי, וצ"ע.

ולפי דברי רב האי גאון, אולי להכי כתבה תורה (דברים יט, כא) בעדים זוממים "ולא תחוס עינך", לפי שהיתה סברא לחוש, מאחר שעשו תשובה והתוודו וידוי כזה שיש בו כדי לחיבם מיתה.

ומבני הרה"ג ר' עקיבא שליט"א שמעתי עוד מקור לדברי רב האי גאון, מדנקטו בכל מקום גבי המזימים דאמרו עמנו הייתם, דהיינו הם מדברים אל המוזמים,

להעמיד את דברי לפי מיטב ידיעתנו עשה זה, ואז הרי משכחת שום עדות עם חידוש הוא.

כולים לומר שהרגו יים למה אין לומר

ים זוממים, א"כ המזימים נאמנים ל פי הודאת עצמו,

פי עצמו, והא דאין ב"ם (פרק י"ח מהל' מלקין את האדם ד' לגר עמלקי וכו', אמיתין ולא מלקין ולין מרי נפש הוא על הגגות שמא כך מלך היא". והנה נראה דכוונתו לפי דאמר כי הוא זה"י מסתמא אין אדם במלקות, לכן כתב המורה במיתה או ו זה, דכתיב התם ו גם מסברא אי יכ במה שאין אדם יב.

הנבורה, ואצל דוד דין ית ה, דלכאורה מאי ששאל חי לא היה דוד יר הגר העמלקי שאין י ב ה אינשי, כדאיתא

והלא היו צריכים לפנות לב"ד ולומר עמנו היו, אלא לפי שלא נשלמה עדותם עד שנשמעה תגובת המוזמים.

אולם הרמב"ם, אף דפיי סוגיא דשבועות כר"ח (פ"ו מהלי טוען ונטען ה"ד), מ"מ לא הצריך הודאת המוזמים, ולהני"ל צ"ע דלימרו המוזמים טועים אתם. ונראה דס"ל דלא תולין טעותא בעדים דלא רמיא עליהו אלא שלא יזכרו מה שראו, אבל לא תלין שיאמרו ראינוכם במקום פלוני כשלא ראו.

וגם דברי הרמב"ן דלעיל צ"ב, אמאי באמת נאמנים עדים טפי מבעלי הדין, דהלא יסוד נאמנות העדים הוא מכוח חזקת כשרותם, וגם לבעלי הדין איכא חזקה זו. ואי משום דבעלי הדין נוגעים בדבר, הא מעיקר דין תורה עד אחד נאמן באיסורים אפילו כשנוגע לו לממון הרבה.

ואולי לקושי זה רמז הרמב"ם (פ"ו מהלי יסודי התורה ה"ז) כשאמר שנצטוונו לחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים, ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר, הואיל וכשרים הם אצלנו – מעמידין אותן על כשרותן, ובדברים האלו וכיוצא בהן נאמר "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו", ונאמר "כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב".

אמור מעתה, כל דיני עדות חידוש הם, בין עד זומם בין עד כשר, וכי הוו תרי ותרי סבירא ליה לרבא דלא הוה ידעינן למאן ניצת, ולהכי להאי לישנא, קאמר דאין עד זומם נפסל למפרע.

א. ביאור מצו
ע"י ישראל, ופ
רק למצוה הכי
ב. ביאור שיט
שהיא בכלל ה
ע"ז.

א. גרסינן ב
אפילו בשבת וכו'
ישוב א"י לא גזרו
וכתבו התוס' נשם
אחרת לא שרי א'
(הביאו הרמב"ם או"
לעכו"ם, ואפי' ב'
ש"ו סעי' י"א) נקטי'
ולדעת המחלקים
ישוב א"י הוא ב'
מיושבת בישראי
הרמב"ם (פ"ו מהל'
ע"י גוי. ונראה דכ'
בלוקח מישראל ל'
ואולי יש להביא ו'
בסוריא, ולא נזכו
היורד לסוריא, וו'
ודאי דההיתר הו'
רש"י שם).

ואין להקשות שר
אבל רצוננו שתר

1. ונראה הטעם דו
זו משאר כל המ